

Üniversite Öğrencilerinde Alkol Kullanımını Yordayan Koruyucu Etkenlerin Bağlamsal Kuram Üzerinden Araştırılması

Gizem Erdem

Koç Üniversitesi

Özet

Bu çalışmada, Boszormenyi-Nagy ve Krasner'ın (1986) Bağlamsal Kuramı'ndan hareketle, gençlerde alkol kullanım sıklığı ile ilişkisel etik, empati ve stresle başa çıkma becerileri ve gönüllülük arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma kapsamında İstanbul'da üniversite öğrenimi gören 220 katılımcıya internet üzerinden anket uygulanmıştır. Araştırma bulguları, gönüllü olarak sosyal sorumluluk projelerinde yer alan, stresle başa çıkma ve empati becerileri yüksek olan gençlerin, diğerlerine göre alkol kullanım sıklığı daha düşük olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte, aile içi rollerin, sadakat ve eşitlik duygularının alkol kullanımı açısından koruyucu etkenler olduğu belirlenmiştir. Söz konusu bulgular, erken yetişkinlik dönemindeki gençlere yönelik alkolün kötüye kullanımını önleme projelerinde, gencin kök ailesindeki ilişki örüntüleri ile gencin sosyal projelere katılımının beraber düşünülmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Anahtar kelimeler: İlişkisel etik, gönüllülük, alkol kullanımı, sosyal beceri, koruyucu etkenler

Abstract

Utilizing Boszormenyi-Nagy and Krasner's (1986) Contextual Theory, the current study investigated the association between frequency of alcohol use, relational ethics, empathy, coping skills, and volunteering. The sample included 220 college students in İstanbul, recruited through an online survey study. Results indicated that youth who volunteered in social responsibility projects, had functional coping strategies and high levels of empathy, consumed alcohol less frequently, as compared to their counterparts. In addition, youth's role in the family as well as perceived loyalty and fairness to their families-of-origin were protective factors against frequent alcohol use. Current findings reveal the utility of considering youth's relational patterns in his/her family-of-origin and level of civic engagement as protective factors in alcohol abuse prevention programs, targeting emerging adults.

Keywords: Relational ethics, volunteering, alcohol use, social competence, protective factors

Yazışma Adresi: Dr. Öğr. Üyesi Gizem Erdem, Koç Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, Rumelifeneri Yolu Caddesi, Sarıyer / İstanbul.

E-posta: gizemerdem@ku.edu.tr

Gönderim Tarihi: 14.07.2017

Kabul Tarihi: 07.08.2018

Erken yetişkinlik dönemi, ergenlik döneminde başlayan kimlik arayışı sürecinin 18-25 yaş arası dönemde devamlılığına işaret eden ve gencin kariyer, romantik ve ailevi ilişkiler gibi alanlarda yeni deneyimler edindiği gelişimsel bir geçiş sürecidir (Arnett, 2000). Yapılan araştırmalar, bu dönemde yaşanan stres ile birlikte aidiyet ve ayırma sorunlarının ve alkol kötüye kullanımının tetiklenebileceğini göstermektedir (Greenberg, Domitrovich ve Bumbarger, 2001; Merikangas ve ark., 2010). Bu nedenle, alkol kullanımını yordayan koruyucu etkenlerin belirlenmesi, erken yetişkinlik dönemindeki üniversite öğrencilerine yönelik müdahalelerin geliştirilmesi için önemlidir. Bu araştırmada, Boszormenyi-Nagy ve Krasner'ın (1986) Bağlamsal Kuramı'ndan hareketle, alkol kullanımı sıklığı ile ilişkisel etik, empati ve başa çıkma becerileri ve gönüllülük arasındaki ilişki incelenmiştir.

Türkiye'de ve Dünyada Alkol Kullanım Yaygınlığı ve Tüketim Oranları

Alkol, tüm dünyada ve ülkemizde en sık kullanılan psikoaktif maddeler arasında yer almaktadır (Amerikan Sağlık Bakanlığı, 2015; Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü, 2015). Yapılan araştırmalar, alkol kullanımının ergenlik döneminde başladığını fakat alkol kullanım sıklığının ve kötüye kullanımının en yüksek olduğu grubun 18-25 yaş arası gençler olduğunu göstermektedir (Hasin, Stinson, Ogburn ve Grant, 2007; Johnston, O'Malley, Bachman ve Schülenberg, 2012; McCambridge, Mcalaney ve Rowe, 2011). Amerikan Sağlık Araştırmaları Enstitüsü (ASAE) tarafından 2014 yılında yapılan alkol-madde kullanımı ve sağlık taramasında 18-22 yaş arasındaki gençlerde alkol kullanım yaygınlığı %48.2 iken, ağır içicilik (son 30 gün içerisinde en az 5 gün, 5 veya daha fazla standart birim alkol tüketimi) yaygınlığı ise %8.5 olarak bulunmuştur (ASAE, 2015). Öte yandan, üniversite öğrencilerinde alkol kullanım sıklığının öğrenci olmayan yaşlılarına göre daha fazla olduğu görülmüştür (ASAE, 2015).

Ülkemizde yapılan yaygınlık araştırmaları, Avrupa ülkelerine ve ABD'ye oranla alkol kullanımının düşük olduğunu göstermektedir. Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi'nin (TÜBİM) Türkiye genelinde 25 ilde 8.045 kişilik bir örnekleme yaptığı kapsamlı bir çalışmada, yetişkinlerde hayat boyu alkol deneme oranı %28.3 olarak saptanmıştır (2012). Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) Türkiye Sağlık Araştırması'na göre, hayat boyu en az bir kez alkol kullanım oranı genel nüfusta %24.2, 15-24 yaş arası gençlerde ise %14.2'dir (2016). TÜİK verilerine göre 2015 yılında kişi başına düşen saf alkol tüketimi 1.39 litredir (Buzrul, 2016). Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (EİKÖ) ülkeleri içerisinde 2013 yılında alkol tüketimi ortalama 8.8 litre saf alkol iken, Türkiye'de bu oran 1.4 olarak bildirilmiştir (2015).

Türkiye'de üniversite öğrencileri arasında yapılmış çalışmalarda ise alkol kullanımının genel nüfusa oranla daha yaygın ve sık olduğu görülmüştür. Örneğin, 411 üniversite öğrencisinin katıldığı kesitsel bir çalışmada, katılımcıların %76.1'i alkol kullandığını belirtmiştir (Çakmak ve Ayvaşık, 2007). Türkiye'de beş ayrı ilde (İstanbul, Ankara, İzmir, Mersin ve Muğla) öğrenim gören 1.720 üniversite öğrencisi ile yapılan başka bir çalışmada ise yaşam boyu en az bir kez alkol kullanma oranı %63.3, son bir yıl içerisinde alkol kullanımı ise %48.5 olarak saptanmıştır (İlhan, Yıldırım, Demirbaş ve Doğan, 2008). İstanbul'da 673 öğrenci ile gerçekleştirilen bir başka araştırmada ise, öğrencilerin %65'i en az bir kez alkol kullandığını ve %44.3'ü ise hayatı boyunca en az bir kez sarhoş olduğunu belirtmiştir. Ankara'da yapılmış kesitsel bir çalışmada ise, üniversite öğrencilerinin %29.7'sinin son bir yılda problemlilik alkol kullanımı olduğu görülmüştür (Demirbaş, 2015). Araştırma bulguları dünyada ve Türkiye'de alkol kullanımının en yaygın olduğu yaş grubunun genç yetişkinler olduğunu göstermekte, alkolün kötüye kullanımını önleme konusunda bu yaş grubunun önemini ortaya koymaktadır.

Alkol Kullanımı ile İlişkili Koruyucu Etkenler

Alkol ve madde kullanımının bağımlılık örüntüsüne dönüşme süreci üzerine boylamsal ve kapsamlı çok sayıda çalışma yapılmıştır. Amerikan Sağlık Bakanlığı Madde Bağımlılığı Enstitüsü (2003) raporlarına göre alkol ve madde kötüye kullanımını ve bağımlılık olasılığını arttıran risk etkenleri, bireysel ve çevresel olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bireysel etkenler içerisinde, erken çocukluk döneminde gözlemlenen hırçınlık ve saldırganlık davranışı ile dürtü kontrol problemleri yer almaktadır (Bradshaw, Schaeffer, Petras ve Jalongo, 2010; Verdejo-García, Lawrence ve Clark, 2008). Bu bireysel etkenlerin kalıtsal yönü bulunduğu ve alkol bağımlılığı ile de ilişkili olduğu gösterilmiştir (Schuckit, 2009). Çevresel etkenler ise; aile (ebeveynlerin madde kullanması, ihmalkâr olması, aile içinde kaotik ve işlevsiz ilişkiler), akran (arkadaş baskısı, suça karışan arkadaş grubunda bulunma) ve mahalle (maddeye kolay erişim, suç oranı yüksek yoksul mahallelerde yaşıyor olma) bağlamında gencin maruz kaldığı riskleri içermektedir (Demirbaş, İlhan, Yıldırım ve Doğan, 2016; Kirişçi, Tarter, Mezzich ve Vanyukov, 2007; Stone, Becker, Huber ve Catalano, 2012; Van Ryzin, Fosco ve Dishion, 2012).

Zolkoski ve Bullock'ın (2012) belirttiği üzere, alanyazında yapılmış pek çok çalışma, alkol madde kullanımını arttıran risk etkenlerine odaklanmıştır (örn. Bradshaw ve ark., 2010; Buu ve ark., 2009; Verdejo-García, Lawrence ve Clark, 2008). Fakat çeşitli risklere maruz kalmalarına karşın, bağımlılık davranışı geliştirmeyen gençlere yönelik psikolojik dayanıklılık çalışmaları gö-

rece olarak daha azdır. Bu bakış açısını benimseyen psikolojik dayanıklılık (resilience) çalışmalarına daha fazla gereksinim duyulmaktadır (Kumpfer ve Bluth, 2004). Koruyucu etkenler, alkol ve madde kullanımını önleyen, kullanım davranışı olması durumunda ise, bağımlılığa dönüşme olasılığını azaltan etkenler olarak tanımlanmaktadır (Meschke ve Patterson, 2003). Bu etkenler, risk etkenleri ile birlikte ya da ayrışık olabilir (Meschke ve Patterson, 2003). Koruyucu etkenler içerisinde gencin ailesinde yapıcı ve güvenli ilişkiler olması, sosyal becerileri ve akran ilişkilerinin iyi olması, bunun yanı sıra sosyal aktivitelere katılımı ön plana çıkmaktadır (ASAE, 2003; 2015). Özellikle üniversite öğrencilerine yönelik yapılan alkol kötüye kullanımını önleme çalışmaları bu nedenle 'alkolsüz' sosyal aktiviteleri ve alternatif sosyalleşme faaliyetlerini içermektedir (Carey, Scott-Sheldon, Carey ve DeMartini, 2007). Bunun yanı sıra, problem çözme becerileri, yüksek kendilik değerleri, güçlü yaşam becerileri, duygu kontrolü ve empati becerileri koruyucu etkenler olarak belirlenmiştir (Martens, Ferrier ve Cimini, 2007; Wechsler ve Nelson, 2008).

Türkiye'de koruyucu etkenler üzerine yapılmış akademik çalışmaların bulguları, yurt dışında yapılan çalışmaların bulguları ile örtüşmektedir. Örneğin, Siyez ve Aysan'ın (2007) İzmir'de 1.237 ortaöğretim öğrencisi ile yaptığı bir çalışmada aile ilişkilerinden memnun ve ebeveyn kontrol düzeyi yüksek olan gençlerin daha az problemleri davranışlarda bulunduğu saptanmıştır. Daha güncel bir çalışmada ise alkol ve madde kullanmayan ergenlerin daha yüksek psikolojik özerklikleri olduğu, ebeveynleri ile daha güvenli bağlandıkları ve ailelerinin daha çok kabul ve ilgi gösterdikleri belirtilmiştir (Aydoğan ve Olcay Cam, 2013).

Öte yandan, Türkiye'de üniversite gençlerinin alkol kullanma nedenleri incelendiğinde alkolün 'başa çıkma mekanizması' ve 'iyi vakit geçirme' gibi işlevleri olduğu görülmüştür. Gençlerin olumsuz duygulardan kaçınmak, kaygı ile başa çıkmak, eğlenmek ve sosyalleşmek amacıyla alkol kullandıkları belirlenmiştir (Çakmak ve Ayvaşık, 2007). Başa çıkma nedeniyle alkol kullanma miktarı arttıkça hem alkol kullanım sıklığının hem de alkol kullanım miktarının arttığı saptanmıştır (Ünal, 2015). Bu araştırmalar ışığında olumlu ve sağlıklı başa çıkma becerileri olan gençlerin alkol kullanım sıklığının düşük olacağı öngörülmüştür. Bununla birlikte, alkol kullanımının iyi vakit geçirme ve sosyalleşme işlevleri düşünüldüğünde alkol içermeyen sosyal aktivitelere katılım ile alkol kullanımı arasında negatif bir ilişki olduğu gösterilmiştir (Finlay, Ram, Maggs ve Caldwell, 2012). Yapılan çalışmalar aile ilişkileri, benlik algısı, başa çıkma becerileri, empati ve sosyal faaliyetlerin beraber düşünülmesi gerektiğini göstermektedir (Çakmak ve Ayvaşık, 2007; Kumpfer ve Bluth, 2004; Martens ve ark.,

2007; Siyez ve Aysan, 2007). Fakat, koruyucu etkenler ile alkol kullanım sıklığını incelerken kuramsal bir çerçeveye ihtiyaç duyulmaktadır.

Bağlamsal Kuram

Boszormenyi-Nagy ve Krasner'in (1986) Bağlamsal Kuramı'na (Contextual Theory) göre bireyin kurduğu ilişkiler ve benlik algısı, kuşaklararası ilişkiler, roller ve devam eden aile içi ilişkisel örüntüler üzerinden şekillenir. Bu yakın ilişkiler ağı birbiri ile iç içe geçmiş dört ana temadan oluşur; bireyin yaş, cinsiyet, etnik köken gibi demografik özelliklerini ve doğuştan gelen biyolojik ve genetik yapısı olarak tanımlanabilecek 'gerçekler' (facts), bireyin mizaç ve kişiliğinin ana özelliklerini içeren 'psikolojik süreçler' (individual psychology), bireyin içinde büyüdüğü ve yetiştiği ailede roller, ilişkiler, sınırlar, üçgenleşmeler ve ilişkisel örüntüler olarak tanımlanan 'sistemik süreçler' (systemic transactions) ve son olarak kuşaklararası aktarılan, ilişkilerde bakım alma ve bakım verme dengesini ve adaleti temsil eden 'ilişkisel etik' (relational ethics). Bağlamsal Kuram, tüm dört sürecin ayrılmaz biçimde birbiri ile ilişkili olduğunu öne sürer. Örneğin toplumsal cinsiyet rolleri hem aile içi bağlar ve ilişkiler hem biyolojik yapı hem de kuşaklararası aktarılan beklentiler ve toplumsal etkenler ile birlikte düşünülmelidir.

Boszormenyi-Nagy ve Krasner'a (1986) göre, bireyler dünyaya gelişlerini ve hayatta kalabilmelerini ebeveynlerinin koruma ve bakımına borçludur. Bu manevi borç, ebeveyn-çocuk ilişkisinde kaçınılmaz olarak hiyerarşik bir ilişki yaratır; bakım veren ebeveynlere karşı çocuk sadakat ve vefa duyguları geliştirir. Sağlıklı ailelerde bakım alan-bakım veren ilişkisi adil bir şekilde kurulur, sınırlar ve roller net bir şekilde belirlenir ve aile üyeleri birbirlerine güven ve sadakat duyar. Kök ailede kurulan ve gelişen adalet algısı, ebeveyn-çocuk alt sistemi, eş alt sistemi ve kardeş alt sistemindeki ilişkileri düzenleyerek aile üyeleri arasındaki duygusal alışverişin eşitlikçi, adil ve güvenli olmasını sağlar. Bu sağlıklı ilişki örüntüleri sonraki kuşaklara romantik ilişkiler ve ebeveynlik üzerinden aktarılır ve 'yapıcı hak arama' (constructive entitlement) olarak kendini gösterir. Yapıcı hak arama eğilimindeki bireyler, kendi duygusal ve ilişkisel ihtiyaçlarının karşılanmasını talep ederken ilişki kurdukları diğer bireylerin de haklarını ihlal etmemeye, gerektiğinde onlara bakım vermeye açık olurlar.

Öte yandan, Boszormenyi-Nagy ve Krasner (1986), ailenin herhangi bir alt sisteminde ortaya çıkan ilişkisel ve/veya psikolojik bir sorunun kökeninde, ailede deneyimlenen ve kuşaklararası aktarılan hak ihlalleri ve adaletsizlikler olduğunu öne sürer. Bu hak ihlalleri, birey, kardeş, çift, ebeveyn veya tüm aile düzeyinde yaşanmış olabilir. Çocuklardan, gelişimsel süreçlerinin gerektir-

diğinden çok daha fazla sorumluluklar ve fedakârlıklar beklenmesi (ebeveynleşme) veya çocuğun sorumluluk almasının ve özerkleşmesinin önlenmesi, kardeşlerden birisinin ebeveyn tarafından kayırılırken diğerinin günah keçisi olması, eşlerden birisinin tüm ebeveynlik görevlerini yüklenirken diğerinin bu sorumluluğu almaması gibi adaletsizlik örnekleri, aile sisteminde ilişkisel etiğin bozulduğunu göstermektedir. Boszormenyi-Nagy ve Krasner'a göre, adaletsiz bir aile sisteminde, aile üyelerinin 'yıkıcı hak arama' (destructive entitlement) eğilimi geliştirdiği görülür (1986).

Yıkıcı hak arama, bakım veren-bakım alan dengesini kuramayarak bireyin bu iki unsurdan birisinde aşırıya kaçması (aşırı fedakâr veya aşırı talepkâr olması) şeklinde kendini gösterir. Bağlamsal Kuram'a göre yıkıcı hak arama, işlevsiz ilişki örüntüleri oluşturur. Aileye duyulan sadakat ve bağlılık kaçınılmaz olduğu için adaletsiz bir ailede bireyler aile ile kurdukları bağı koparmakta zorlanır. Bunun yerine, aile sistemi adaletsiz ve yıkıcı bir örüntü üzerinden şekillenir ve yeni bir denge kurmaya çalışılır. Örneğin, aşırı bakım veren ve bakım almaya asla hakkı olmayan bir kardeşi, bakım alma konusunda sınırsız talepkâr olan bir başka kardeş veya ebeveyn dengeleyecektir. Fakat aile sisteminde yaşanan ve korunan adaletsizlik aile içinde çok fazla yıkıcı olmaya başladığında aile bir semptom (psikiyatrik bir bozukluk, aldatma, eşler arası çatışma, alkol/madde kullanımı gibi bir sorun) geliştirebilir. Boszormenyi-Nagy ve Krasner'ın (1986) terapötik yaklaşımı bozulan ilişkisel adaleti yeniden kurmak ve aile üyeleri arasındaki güveni onarmak üzerine odaklanır. Terapide, hak ihlalleri ve adaletsizlikler, hayal kırıklıkları, rollerde değişimler ve ihmaller ile; bu deneyimlerin yarattığı duygular üzerine konuşulur ve aile üyelerinin birbirlerinin deneyimini dinlemesi ve anlaması sağlanır. Terapide amaç, affetmeyi çalışmak ve güven duygusunu yeniden oluşturmaktır.

Özetle, Bağlamsal Kuram'a göre, ilişkisel adaleti tanımlayan temel kavramlar (eşitlik, sadakat ve hak arama) aile içinde kuşaklararası bir dengede olduğunda bireyler çevrelerine empatik, yapıcı, verici ve yardımsever olacak, fakat kendi sınırlarını ve haklarını da koruyacaklardır. Bu dengenin ihlal edildiği ailelerde yetişen bireyler ise ya kendilerine ya da çevrelerine yönelik yıkıcı davranışlar sergileyecek, bununla birlikte bireysel ve ilişkisel sorunlar yaşayacaklardır (romantik ilişkilerde çatışma, alkol-madde kullanımı, depresyon gibi).

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Boszormenyi-Nagy ve Krasner'ın (1986) Bağlamsal Kuram'ından hareketle, üniversite öğrencilerinde alkol kullanım sıklığı ile ilişkili koruyucu etkenleri incelemektir. Bağlamsal Kuram'ın dört ana unsurunu temsil etmek üzere öğrencinin okuduğu

fakülte ve sınıfı, yaşı ve cinsiyeti (gerçekler), empati becerileri, stresle başa çıkma becerileri, gönüllü olarak sosyal sorumluluk projelerine katılması (psikolojik süreçler), öğrencinin kök ailedeki kardeş sırası ve algılanan aile ilişkileri (sistemik süreçler) ve kök aile içinde adalet, eşitlik, sadakat ve hak arama (ilişkisel etik) değişkenleri koruyucu etkenler olarak seçilmiştir. Boszormenyi-Nagy ve Krasner'ın (1986) kuramına dayanarak, ailede algılanan ilişkisel etik arttıkça, gençlerin empati becerileri ve stresle olumlu başa çıkma becerilerinin artması ve gönüllü olarak sosyal sorumluluk projelerine daha fazla katılmaları beklenmektedir. Öte yandan, ilişkisel adalet, empati, olumlu başa çıkma becerilerinin ve gönüllülüğün alkol kullanım sıklığını düşüren koruyucu etkenler olduğu öngörülmüştür.

Yöntem

Örneklem

Yaş aralığı 18-25 olan erken yetişkinlik dönemindeki 220 üniversite öğrencisi araştırmaya katılmıştır. Veriler, Eylül 2015-Şubat 2016 tarihleri arasında kartopu yöntemiyle internet üzerinden İstanbul'da farklı üniversitelerin öğrencilerine ulaşacak biçimde ve isimsiz olarak toplanmıştır. Çalışmaya katılım tamamen gönüllülük ilkesine bağlı olarak yürütülmüş, katılımcılardan kimlik bilgisi alınmamıştır. Onam formunu doldurduktan sonra katılımcılar anket sorularını cevaplamıştır. Anketin tamamlanması yaklaşık 10 dakika sürmüştür. Çalışmanın araştırma deseni ve uygulamaları, Koç Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır.

Örneklemin sosyo-demografik özellikleri Tablo 1'de görülebilir. Buna göre, katılımcıların %55.9'u kadın, %44.1'i erkektir ve yaş ortalaması 20.29'dur ($S = 1.48$). Katılımcıların yaklaşık üçte birinden fazlası birinci sınıf (%40.9) veya ikinci sınıf (%35.5) üniversite öğrencisidir ve sırasıyla İktisadi ve İdari Bilimler (%38.7), Mühendislik (%35.8), veya Sosyal Bilimler (%13.7) alanlarında öğrenim görmektedir. Öte yandan, gençlerde hayat boyu gönüllü olarak bir kuruluştaki çalışma oranı %83.6 olarak bulunmuştur. Katılımcılar ortalama 1.7 ($S = 1.13$) kurumda gönüllü çalıştıklarını, çoğunlukla üniversitelerin öğrenci kulüplerinde (%65) veya okul dışı sosyal sorumluluk projelerinde (%32.5) görev aldıklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte, katılımcıların aldıkları sorumluluk ve kurumlardaki görev tanımları da farklılık göstermektedir. Örneklemin %41.4'ü aktif olarak gönüllü çalışırken, %26.4'ü yönetim kurulunda yer almakta, %15.8'i ise kayıtlı üye olarak gönüllü çalışmalara seyrek katılmaktadır (bkz. Tablo 1).

Tablo 1. Örneklemin Sosyo-demografik Özellikleri (N = 220)

	N (%)	Ort. (S)
Cinsiyet		
Erkek	97 (%44.1)	
Kadın	123 (%55.9)	
Yaş		20.29 (1.48)
Kaçıncı sınıf		
1.sınıf	90 (%40.9)	
2.sınıf	78 (%35.5)	
3.sınıf	31 (%14.1)	
4.sınıf	21 (%9.5)	
Fakülte		
Sosyal Bilimler	29 (%13.7)	
Mühendislik	76 (%35.8)	
İktisadi ve İdari Bilimler	82 (%38.7)	
Fen Bilimleri	16 (%7.5)	
Hukuk	9 (%4.2)	
Gönüllülük deneyimi		
Görev alınan kurum sayısı		1.7 (1.13)
Gönüllü çalışan kurum*		
Ticari dernek ve vakıflar	44 (%20)	
Üniversite öğrenci kulüpleri	143 (%65)	
Politik gruplar	9 (%4.1)	
Kadın dernekleri	8 (%3.6)	
Kültür dernekleri	9 (%4.1)	
Mahalle/semt dernekleri	4 (%1.8)	
Sosyal sorumlulukla ilgili yardım kuruluşları	71 (%32.3)	
Diğer	23 (%10.5)	
Gönüllü yapılan iş		
Yönetim kurulu üyesi	58 (%26.4)	
Aktif katılan üye	91 (%41.4)	
Sadece kayıtlı üye	35 (%15.8)	
Hiç gönüllü çalışmamış	36 (%16.4)	
Gönüllü çalışma sıklığı		
Haftada birden fazla	36 (%16.4)	
Haftada bir	33 (%15)	
İki haftada bir	15 (%6.8)	
Ayda bir	20 (%9.1)	
Dönemde bir kez/gerektikçe	80 (%36.4)	
Hiç gönüllü çalışmamış	36 (%16.4)	
Alkol kullanımı		
Yaşam boyu en az bir kez alkol kullanımı	199 (%90.5)	
Son bir yıl içinde en az bir kez alkol kullanımı	194 (%88.2)	
İlk alkol kullanılan yaş		14.54 (2.44)
Son bir yıl içinde alkol kullanım sıklığı		
Sadece bir-iki kez	28 (%12.7)	
Ayda 2-3 kez	96 (%43.6)	
Haftada 1-5 kez	62 (%28.2)	
Hemen hemen her gün	8 (%3.6)	
Hiç kullanmamış	26 (%11.8)	

Not. *Birden fazla kurumda çalışılabilir.

Katılımcıların alkol kullanımı incelendiğinde yaşam boyu en az bir kez alkol deneme oranı %90.5, son bir yıl içerisinde en az bir kez alkol kullanımı ise %88.2 olarak saptanmıştır. Son bir yıl içerisinde alkol kullanım sıklığı sorulduğunda katılımcıların %43.6'sı ayda 2-3 kez, %28.2'si haftada 1-5 kez, %3.6'sı ise hemen hemen her gün alkol kullandığını belirtmiştir.

Kullanılan Ölçme Araçları

McMaster Aile Değerlendirme Ölçeği (McMaster FAD), Epstein, Baldwin ve Bishop (1983) tarafından geliştirilmiş 60 maddelik, her bir maddesi 1 ile 4 arasında puan alan dört basamaklı Likert tipi bir ölçektir. McMaster FAD; Problem Çözme, İletişim, Roller, Duygusal Tepki Verebilme, Gereken İlgiyi Gösterme, Davranış Kontrolü, Genel İşlevler olmak üzere yedi alt ölçek içerir ve alt ölçeklerin iç tutarlılık katsayıları .72 ve .92 aralığındadır. Ölçeğin Türkçe adaptasyonu Bulut (1990) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada 12 maddelik Genel İşlevler Alt Ölçeği, aile üyeleri arasındaki ilişkileri değerlendirmek ve yakınlığı ölçmek amacıyla kullanılmıştır. Örnek maddeler “Aile içinde, herhangi bir sorunun nasıl çözüleceği hakkında kolayca karar verebiliriz” ve “Ailemizin üyeleri, birbirlerine hoşgörülü davranırlar” şeklindedir. Alt ölçeğin örneklemdaki Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .92 bulunmuştur.

Empatik Eğilim Ölçeği, Dökmen (1988) tarafından gençlerin günlük yaşamda empati kurma potansiyellerini ölçmek amacıyla geliştirilmiş 20 maddeden oluşan bir ölçektir. Her madde “1” (*tamamen aykırı*) ile “5” (*tamamen uygun*) arasında beşli Likert tipi bir ölçek üzerinden puanlanmaktadır (Örnek madde: “Bana dertlerini anlatanlar yanımdan ferahlanmış ayrılırlar”) Ölçeğin test-tekrar test güvenilirliği .82 (Dökmen 1988), Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları ise farklı meslek gruplarında .70 ile .80 aralığında bulunmuştur (Tanrıdağ, 1992). Empatik Eğilim Ölçeği'nin mevcut çalışmanın örnekleminde Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı ise, .79'dur.

Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği, Folkman ve Lazarus (1980) tarafından geliştirilmiş Şahin ve Durak (1995) tarafından Türkçe güvenilirlik ve geçerlilik çalışması yapılmış bir ölçektir. Orijinal ölçek, 30 madde ve beş alt ölçekten oluşmaktadır. Bu çalışmada ise ölçeğin dörtlü Likert tipi puanlanan 5 maddelik İyimser Yaklaşım alt ölçeği kullanılmıştır. Örnek olarak “Bir sıkıntım olduğunda sakın kafayla düşünmeye, öfkelenmemeye çalışırım” ve “Kendime karşı hoşgörülü olmaya çalışırım” maddeleri verilebilir. Cevap kategorileri “1” (*Hiç doğru değil*) ile “4” (*Çok doğru*) arasında değişmektedir. Örnekleme, iç tutarlılık katsayısı .89 olarak saptanmıştır.

Bağımlılık Profil İndeksi-Kısa formu (BAPİ-Kısa), Ögel, Güneş, Koç, Görücü ve Başabak (2015) tarafından geliştirilen ölçek, alkol ve madde kullanım sıklıklarını araştıran 11 madde ve tanı ölçütleri, yaşama etki ile

kullanım isteği ve motivasyon alt ölçeklerini içeren 11 madde olmak üzere toplam 22 maddeden oluşmaktadır. BAPİ-Kısa'nın alt ölçeklerinin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları .39 ile .66 arasında değişmektedir ve tüm ölçeğin iç tutarlılığı .89'dur. Bu çalışmada, alkol kullanım sıklığı BAPİ'nin “Son bir yıl içinde alkol kullanıp kullanmadığınızı veya ne sıklıkta kullandığınızı belirtiniz” maddesi ile ölçülmüştür. Cevap kategorileri; 0 = *Hiç*, 1 = *Sadece bir iki kez*, 2 = *Ayda 1-3 kez*, 3 = *Haftada 1-5 kez* ve 4 = *Hemen hemen her gün* şeklindedir.

Gönüllülük ve Sivil Hayata Katılım, Özmete'nin (2010) raporundan derlenen dört madde ile ölçülmüştür. Katılımcılara “Daha önce gönüllü olarak bir sivil toplum kuruluşunda, sosyal sorumluluk projesinde veya bir öğrenci kulübünde yer aldınız mı?” sorusu yöneltilmiş, evet diyen kişilere ise; “Çalıştığınız kuruluşun yapısı nasıldı?” sorusu yöneltilmiştir. Özmete'den (2010) uyarlanan cevap kategorileri ticari dernek ve vakıflar, üniversite öğrenci kulüpleri, politik gruplar, kadın dernekleri, kültür dernekleri, mahalle/semt dernekleri ve sosyal sorumlulukla ilgili yardım kuruluşları olarak sıralanmıştır. Gönüllülük deneyimi olan katılımcılara ne sıklıkla (1 = *Önemli günlerde gerektiğinde*, 5 = *Haftada birden fazla*) ve hangi görevlerde buldukları (3 = *Yönetim kurulu üyesi*, 2 = *Aktif katılan üye*, 1 = *Kayıtlı üye/bağışçı*) sorulmuştur.

İlişkisel Etik Ölçeği, Hargrave, Jennings ve Anderson (1991) tarafından geliştirilmiş olan İlişkisel Etik Ölçeği, bu araştırma için Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçek, kişinin kök ailesi (18 yaş öncesinde büyüdüğü aile) ve romantik partnerleri ile kurduğu, sırasıyla dikey ve yatay ilişkilerdeki etik dengeyi ölçmektedir. Ölçeğin maddeleri beşli Likert tipi (1 = *Hiç Katılmıyorum*, 5 = *Tamamen katılıyorum*) puanlanmaktadır. Bu çalışmada, 12 maddelik kök aile (dikey) ilişkisel etik ölçeği kullanılmıştır. Orijinal ölçek, Güven, Sadakat ve Hak Arama (entitlement) olmak üzere sırasıyla 3, 3 ve 6 maddelik alt ölçekler içermektedir. Örnek maddeler; “Ailemin benim için en iyisini istediğine güvenim tam” (Güven alt ölçeği), “Ne olursa olsun, ailemin her zaman yanında oldum” (Sadakat alt ölçeği) ve “Ailemden hakettiğim sevgi ve şefkati gördüğüme inanıyorum” (Hak Arama alt ölçeği).

İlişkisel Etik Ölçeği'nin Türkçe uyarlaması için orijinal ölçeğin İngilizce-Türkçe çevirisi ve ters-çevirisi yapılmış, ardından 32 kişilik bir üniversite öğrenci örneklemine uygulanmıştır. Pilot çalışmada edinilen bilgiler ışığında ölçek araştırma grubu tarafından tekrar gözden geçirilmiş ve son haline getirilmiştir. Ölçeğin yapı geçerliliğini sınamak amacıyla, 18-25 yaş aralığında 164 üniversite öğrencisine pilot çalışmada uyarlaması yapılan ölçek uygulanmıştır. Ölçeğin faktör yapısı, varimax döndürmenin kullanıldığı açılımlayıcı faktör analizi yoluyla herhangi bir faktör sayısı belirlemeksizin incelenmiştir. Varyansın %56.14'ünü açıklayan iki faktör olduğu ve her faktörün altında altı madde olduğu görülmüştür. Faktörler altında yer alacak olan mad-

Tablo 3. Çok Faktörlü Lojistik Regresyon Analizine Göre Son Bir Yılda Alkol Kullanım Sıklığı ile İlişkili Koruyucu Faktörler

<i>Bağımlı değişken</i> Son bir yılda alkol kullanım sıklığı		<i>b (SE)</i>	<i>OO</i>	<i>%95CI Alt-Üst Limit</i>	<i>p</i>
Sadece bir-iki kez	Ailede en büyük çocuk olma	-1.15 (.69)	3.16	(.82 - 12.2)	
	Kök ailede algılanan eşitlik	-.15 (.12)	.86	(.68 - 1.09)	
	Kök ailede yıkıcı hak arama	-.14 (.10)	1.15	(.94 - 1.41)	
	Aile genel işlevi ve uyumlu ilişki	.36 (.82)	1.43	(.29 - 7.09)	
	Stresle olumlu başa çıkma becerileri	-.18 (.49)	.83	(.32 - 2.18)	
	Empati becerileri	-1.40 (.75)	.25	(.06 - 1.07)	<i>p</i> = .062
	Sosyal sorumluluk projelerinde gönüllü yer alma	-1.6 (.83)	.20	(.04 - 1.02)	<i>p</i> = .053
Ayda 2-3 kez	Ailede en büyük çocuk olma	-1.56 (.58)	4.75	(1.52 - 14.87)	<i>p</i> < .01
	Kök ailede algılanan eşitlik ve adalet	-.13 (.11)	.88	(.71 - 1.09)	
	Kök ailede yıkıcı hak arama	-.15 (.09)	1.17	(.97 - 1.40)	
	Aile genel işlevi ve uyumlu ilişki	.24 (.71)	1.28	(.32 - 5.14)	
	Stresle olumlu başa çıkma becerileri	-.71 (.41)	.49	(.22 - 1.11)	
	Empati becerileri	-1.25 (.64)	.28	(.08 - .99)	<i>p</i> < .05
	Sosyal sorumluluk projelerinde gönüllü yer alma	-1.45 (.64)	.23	(.07 - .82)	<i>p</i> < .05
Haftada en az bir kez veya daha fazla	Ailede en büyük çocuk olma	-1.58 (.62)	4.84	(1.44 - 16.3)	<i>p</i> < .05
	Kök ailede algılanan eşitlik	-.23 (.11)	.79	(.63 - .99)	<i>p</i> < .05
	Kök ailede yıkıcı hak arama	-.06 (.10)	1.06	(.88 - 1.28)	
	Aile genel işlevi ve uyumlu ilişki	.47 (.73)	1.59	(.38 - 6.68)	
	Stresle olumlu başa çıkma becerileri	-.93 (.43)	.39	(.17 - .92)	<i>p</i> < .05
	Empati becerileri	-.01 (.67)	.99	(.27 - 3.67)	
	Sosyal sorumluluk projelerinde gönüllü yer alma	-1.56 (.71)	.21	(.05 - .85)	<i>p</i> < .05
Model özellikleri		Açıklanan varyans: Nagelkerke $R^2 = .26$ Fit endeksi: $\chi^2 (df = 21, N = 220) = 41.97, p < .01$			

Not 1. OO: Odds Oranı

Not 2. Kök ailede yıkıcı hak arama ölçeği, ters kodludur. Bu ölçekte alınan yüksek puan, olumlu yönde yorumlanır.

.05), ve sosyal sorumluluk projelerine katılım sıklığı ($r = -.17, p < .05$) arttıkça son bir yılda alkol kullanma sıklığının azaldığı görülmektedir. İstatistiksel olarak anlamlı olsa da bu korelasyonların düşük olduğu görülmüştür. Öte yandan, ailenin en büyük çocuğu olan katılımcıların aileyi daha işlevsel ve aile içi ilişkileri daha olumlu algıladığı ($r = .17, p < .05$) ve daha az sıklıkta alkol kullandığı bulunmuştur. Empati becerilerinin ise aile içi ilişkiler, ailede algılanan eşitlik/adalet ve hak arama ile pozitif ilişkili olduğu saptanmıştır, korelasyon katsayıları .23 ve .35 arasında değişmektedir ve beklenen yödedir.

Çok Faktörlü Lojistik Regresyon Analizi: Alkol Kullanım Sıklığı ile İlişkili Koruyucu Etkenler

Alkol kullanım sıklığı yılda bir kez, ayda 2-3 kez veya haftada en az bir veya daha fazla olan katılımcılar ile hiç alkol kullanmayanlar regresyon analiziyle karşılaştırıldığında, koruyucu etkenler grupları arasında farklılık göstermiştir (Tablo 3). Gencin empati becerilerinin yüksek olmasının ve gönüllü projelerde yer almasının $p < .05$ değerine yaklaştığı görülsede yılda bir kez alkol kullanımı olanlar için istatistiksel olarak anlamlı bir koruyucu etken bulunmamıştır. Bu bulgu, çok seyrek alkol kullanımı olan gençler için koruyucu etkenleri gerektirecek bir kullanım örüntüsü ve risk görülmemesiyle ilişkili olabilir.

Öte yandan, ayda iki-üç kez düzenli olarak alkol kullanımını yordayan koruyucu etkenlerin gencin bireysel becerileri ve kişisel özellikleri ile ilişkili olduğu saptanmıştır. Empati becerileri yüksek ($b = -1.25, SE = .64, OO = .28, p < .05$), sosyal sorumluluk projelerinde yer alan ($b = -1.45, SE = .64, OO = .23, p < .05$) ve kök ailesinde en büyük kardeş olan ($b = -1.56, SE = .58, OO = 4.75, p < .01$) gençlerin alkol kullanım sıklığının daha düşük olduğu görülmüştür. Örneğin, ailesinde en büyük kardeş olan gençlerin ayda iki-üç kez düzenli alkol kullanma olasılığı 4.75 kat daha azdır.

En sık alkol kullanan grupta ise hem bireysel hem de ailevi etkenlerin belirleyici olduğu görülmektedir. Büyüdüğü ailede en büyük çocuk olan ($b = -1.58, SE = .62, OO = 4.84, p < .05$), olumlu başa çıkma becerilerine sahip ($b = -.93, SE = .43, OO = .39, p < .05$), adil ve eşitlikçi bir aileden geldiğini belirten gençlerin ($b = -.23, SE = .11, OO = .79, p < .05$) haftada bir veya daha fazla alkol kullanma olasılığı düşmektedir. Bununla birlikte, gönüllü olarak sosyal sorumluluk projelerinde yer almanın da alkol kullanım sıklığı için koruyucu etken olduğu bulunmuştur ($b = -1.56, SE = .71, OO = .21, p < .05$). Tüm model, varyansın %26'sını açıklamaktadır. Ki-kare testi, istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur $\chi^2 (df = 21, N = 220) = 41.97, p < .01$. İlişkisel etik, bireysel beceriler ve gönüllülük ile ilintili bulgular, Boszormenyi-Nagy'in (1986) Bağlamsal Kuramı'nı destekler niteliktedir.

Tartışma

Bu araştırmada, üniversite öğrencilerinin alkol kullanım sıklığı ile ilişkili koruyucu etkenler, Bağlamsal Kuram'dan hareketle incelenmiştir. Gencin empati becerileri ve olumlu başa çıkma becerilerine sahip olması, sosyal sorumluluk projelerinde yer alması ile; ailesinde büyük kardeş olması ve ailesini eşitlikçi algılaması gibi etkenlerin alkol kullanım sıklığı ile ters ilişkili olduğu bulunmuştur. Bununla birlikte, ailede yıkıcı hak arama örüntüsü ve ailenin genel işlevi ile gencin alkol kullanım sıklığı arasında bir ilişki görülmemiştir. Bu bulgular, bireysel koruyucu etkenler ve ailevi koruyucu etkenler olarak benzer çalışmaların ışığında tartışılabilir.

Bireysel Koruyucu Etkenler

Araştırmamızın önemli bir bulgusu sosyal sorumluluk projelerinde yer alan üniversiteli gençlerin alkol kullanım sıklıklarının daha düşük olmasıdır. Yurtdışında üniversite öğrencilerinde sivil katılım ve gönüllülük üzerine yapılan çalışmalar da bu sonuçları destekler niteliktedir (Finlay ve ark., 2012; Schmidt, Shumow ve Kackar, 2012; Wechsler ve Nelson, 2008). Weitzman ve Kawachi (2000) tarafından yapılan Amerikan üniversite öğrencileri evrenini temsil eden kapsamlı bir çalışmada 140 farklı üniversitede okuyan 17 binden fazla üniversite öğrencisinin verileri incelenmiştir. Bu çalışmada, sosyal sorumluluk projelerine katılımın alkol kullanımı ve sarhoş olma oranını önemli ölçüde düşürdüğü bulunmuştur. Araştırmacılar, bu bulguyu üniversite kampüslerinde öğrenci kulüp aktivitelerinin ve sivil katılım fırsatlarının zenginliği ile açıklamaktadır. Sosyal aktivitelere ve sosyal sorumluluk projelerine katılımı destekleyen üniversitelerde, gencin akranlarına ve üniversiteye bağlılığının daha fazla olduğu ve bu bağlılığın alkol kullanımını düşürdüğü öne sürülmüştür.

Öte yandan, Türkiye'de yapılan çalışmalar sosyal sorumluluk projelerine katılımın gencin genel sağlık ve psikolojik esenliğine katkıda bulunduğunu göstermektedir (İlgan, Sevinç, Niron, Kılıç ve Yumuşak, 2015). Örneğin, Ertop, Yılmaz ve Erdem'in (2012) üniversite 1. ve 2. sınıf öğrencileri ile yaptığı bir çalışmada, okul dışında sosyal aktivitelere katılan gençlerin daha sağlıklı beslendikleri, düzenli spor yaptıkları ve stresle olumlu başa çıktıkları bulunmuştur. Araştırmacılar, alkol kullanımının bu örnekte düşük olmasını gençlerin sağlık ve esenliğinin yüksek olmasına ve zararlı alışkanlıklardan kaçınmalarına bağlamaktadır.

Bu bulgular, erken yetişkinlere yönelik önleme çalışmalarında gençleri sosyal sorumluluk projelerinde yer almaya yönlendirmenin önemli olduğunu göstermektedir. Üniversite kampüslerinde sosyal sorumluluk

projelerinin yürütülmesi ve bu projeleri yürüten kulüplere katılımın teşvik edilmesinin hem alkol kötüye kullanımını önlemede hem de psikolojik sağlık ve esenliğin artırılmasında anlamlı olduğu düşünülmektedir. İleride yapılacak araştırmalarda, gönüllülük ve sosyal projelere katılımın gencin gelişimine olumlu katkılarının boyamsal ve uzun vadeli olarak incelenmesi önemlidir.

Elde edilen bulgularda öne çıkan bir diğer veri empati becerilerinin alkol kullanım sıklığı ile ters ilişkili olmasıdır. Yapılan araştırmalar, empati becerileri yüksek olan bireylerin davranışlarının sonuçlarını hesaplama ve öngörme becerileri olduğunu ve bu nedenle dürtüsel davranışlarda bulunma sıklığının daha düşük olduğunu göstermektedir (Tangney, Baumeister ve Boone, 2004). Benzer şekilde, bizim çalışmamızda empati becerileri arttıkça gençlerin alkol kullanım sıklığının azaldığı görülmüştür. Bu bulgunun bir diğer yorumlanışı ise, empati becerileri yüksek olan gençlerin olumlu duygular yaşamaya daha yatkın ve psikolojik olarak daha sağlıklı oldukları için alkol kötüye kullanımlarının daha az olmasıdır. Örneğin Park ve Grant (2005), empati becerisi gelişmiş gençlerin, neşe, keyif, iyimserlik gibi olumlu duyguları günlük hayatlarında daha sık yaşadığını göstermiştir. Alkol kötüye kullanımının ve bağımlılık örüntüsünün, bu gençler arasında daha az olduğu bulunmuştur. Ülkemizdeki ilerde yapılacak araştırmalarda empati, öz denetim ve duygulanım ile alkol kullanımı arasındaki ilişkinin daha kapsamlı araştırılması anlamlı olacaktır. Bu becerilerin, olumlu duygu ve gündelik hayat deneyimleri ile ilişkisi de gelecekte yapılacak araştırmalarda incelenebilir.

Araştırmamızın bulguları, olumlu başa çıkma becerileri olan gençlerin son bir yıl içinde alkol kullanım sıklığının düşük olduğunu göstermiştir. Etkili stres yönetiminin psikolojik sağlık ve esenliğin önemli bir unsuru olduğu bilinmektedir (Doğan, 2006; Ertop ve ark., 2012; Odacı ve Çıkrıkçı, 2012). Örneğin, üniversite öğrencileriyle yapılan bir çalışmada olumlu başa çıkma becerileri olan gençlerin hayat doyumu ve esenliğinin daha yüksek olduğu görülmüştür (Odacı ve Çıkrıkçı, 2012). Öte yandan, stresli durumlarda boyun eğen, kaçınmacı davranan veya çaresiz hisseden gençlerin ise alkol kötüye kullanımının daha yüksek olduğu bildirilmiştir (Gürdil, 2007). Bu çalışmalar, işlevsel başa çıkma becerilerinin alkol ve madde kullanımında koruyucu rolüne işaret etmektedir. İleride yapılacak önleyici programların gencin stres yönetimi ve başa çıkma becerilerine odaklanması önem kazanmaktadır.

Ailevi Koruyucu Etkenler

Bu çalışmada, kök aile ilişkilerinin adil ve eşitlikçi olmasının alkol kullanımı için koruyucu bir etken olduğu gösterilmiştir. Araştırmalar, aileye duyulan vefa ve sadakat duygularının gençlerde alkol kullanımı ve ben-

zeri riskli davranışları azalttığını göstermiştir (Ewing ve ark., 2015; Kuperminc, Jurkovic ve Casey, 2009). Zimmerman-Gembeck ve Locke (2007), sağlıklı aile ilişkileri ve daha az alkol-madde kullanımı arasındaki ilişkiyi gencin psikolojik dayanıklılık geliştirmesiyle açıklamaktadır. Buna göre, temel bağlanma ve bakım ihtiyaçları karşılanarak büyümüş gençler aileleriyle sağlıklı bağlar kurabilmekte, bu sayede kendi sıkıntılı dönemlerinde psikolojik dayanıklılık göstererek sorunlarla sağlıklı başa çıkabilmekte ve daha az riskli davranış göstermektedir.

Bunun yanı sıra, gencin kök ailesindeki rolünün de alkol kullanım sıklığı ile ilişkili olduğu görülmektedir. Çalışmamızda, ailesinde en büyük çocuk olan gençlerin alkol kullanım sıklığının daha düşük olduğu saptanmıştır. Bu bulgu, doğum sırası üzerine yapılan çalışmalar ile açıklanabilir. Araştırmalar, en büyük çocuk olmanın uzun vadede gelişimsel avantajları olduğunu ortaya koymuştur (Ernst ve Angst, 2012; Iacovou, 2008). En büyük çocukların, yaş avantajı nedeniyle ailenin kaynaklarından daha fazla faydalanma şansları bulunduğu ve bu şansın gencin gelişimi ve psikolojik sağlığına olumlu etkileri olduğu görülmüştür (Ernst ve Angst, 2012). Eckstein ve arkadaşları (2010), doğum sırası ve yetişkinlik döneminde esenlik ve riskli davranışlar ile ilgili 200 araştırmanın bulgularını derlediği çalışmalarında en büyük kardeşin, ortanca veya en küçük kardeşlere göre daha fazla akademik başarı ve kariyer odaklı, özgüvenli ve lider ruhlu olduğunu, daha az risk aldığı ve strese daha fazla dayanıklılık gösterdiğini belirtmiştir. Aynı gözden geçirme çalışmasında en küçük kardeşlerin alkol bağımlılığı geliştirme riskinin çok daha yüksek olduğu bildirilmiştir (Eckstein ve ark., 2010). Bu çalışmalar, ailede doğum sırası ve alkol kullanım sıklığı arasındaki ilişkiyi göstermekte ve bulgularımızla örtüşmektedir.

Beklenenin aksine, ailenin genel işlevi (esenliği) ve gencin yıkıcı hak arama örtüntüleri ile alkol kullanımı arasında ilişki bulunmamıştır. Alkol bağımlılarının ailelerindeki ilişki örüntülerini inceleyen araştırmalarda aile içi çatışma, güvensizlik, bağımlının ailede etiketlenmesi ve dışlanması gibi süreçlerin alkol kullanımını ve şiddeti arttırdığı görülmüştür (Leonard ve Eiden, 2007; Sánchez-Queija, Oliva, Parra ve Camacho, 2016). Bizim çalışmamızda alkol kullanımı ve ailede yıkıcı hak arama arasında bir ilişki bulunmaması, örneklemin alkol kullanımının görece düşük ve dolayısıyla daha az risk altında olması ile açıklanabilir. Aile işlevselliği ve alkol kullanımı ile ilgili çalışmaların önemli bir bölümü bağımlılık örüntüsü gösteren yüksek risk altındaki ailelere dayanmaktadır, söz konusu örneklem ise düşük ve orta düzey alkol kullanan gençlere odaklanmaktadır. Bunun yanı sıra, Türkiye’de aile araştırmaları alanında aile işlevselliği, yıkıcı hak arama ve alkol-madde kullanımı üzerine daha önce yapılmış bir çalışma bulunmamakta-

dır. İleride yapılacak çalışmalar, ‘yıkıcı’ ve ‘yapıcı’ hak arama kavramlarının Türkiye’de aile ilişkilerinde nasıl kurgulandığını kültürel bağlam içinde inceleyebilir.

Alkol Kullanımında Koruyucu Etkenlerin Bağlamsal Kuram Üzerinden Tartışılması

Daha önce belirtildiği üzere, Bağlamsal Kuram (Boszormenyi-Nagy ve Krasner, 1986) bireyin esenliğini, gerçekler, psikolojik süreçler, sistemik süreçler ve ilişkisel etik olmak üzere dört ana etken üzerinden açıklamaktadır. Araştırmamızın bulguları, Bağlamsal Kuram’ın varsayımlarını görgül olarak kısmen doğrulamaktadır. Çalışmamızda, psikolojik süreçler içerisinde nitelendirilen empati becerileri, sosyal sorumluluk projelerinde yer alma, stresle olumlu başa çıkabilme gibi etkenler alkol kullanım sıklığını düşürmekte ve iyi oluşa işaret etmektedir. Bununla birlikte, ilişkisel etik (aile içinde algılanan adalet duygusu) de Bağlamsal Kuram’ın varsaydığı üzere riskli davranışların daha az oluşu (örneğin daha az alkol kullanımı) ile ilgili bulunmuştur. Sistemik süreçlerin göstergesi olarak düşünülen kardeş (doğum) sırası ve bireyin aile yapısı içindeki rolü de alkol kullanım sıklığı ile ilişkilidir. Beklenenin aksine, gerçekler olarak nitelenen bazı demografik değişkenler (öğrencinin okuduğu fakülte ve sınıfı, yaşı ve cinsiyeti) ile alkol kullanım sıklığı arasında bir ilişki bulunmamıştır. Özetle, Bağlamsal Kuram’ın öne sürdüğü gibi, aile içinde algılanan eşitlik ve adalet duygusu, aile üyesi gencin ailedeki rolü, sosyal ve kişisel becerileri ve geliştirdiği sosyal sorumluluk duygusu, gencin iyilik ve esenlik halini göstermektedir. Bu koruyucu etkenler arttıkça sık alkol kullanımı gibi riskli davranışların azaldığı görülmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları ve Katkıları

Araştırma bulguları, çalışmanın kısıtlılıkları ile birlikte değerlendirilmelidir. Araştırmanın kesitsel bir çalışma olması nedeniyle bulgular daha çok korelasyona dayanmakta, neden-sonuç ilişkisi göstermemektedir. Bu bulgular iki farklı şekilde yorumlanabilir. Sosyal sorumluluk projelerinde yer alan gençlerin alkolü daha az kullandığı veya daha seyrek alkol kullanan gençlerin gönüllü projelerde yer almaya daha fazla zamanı olduğu düşünülebilir. Bunun yanı sıra, araştırma verilerinin internet üzerinden anonim bir anketle toplandığı göz önünde bulundurulmalıdır. Kullanılan bu yöntem nedeniyle örneklemin rastgele olmadığı ve katılımcıların Türkiye’de 18-25 yaş arasında üniversiteli genç evrenini temsil etmediği göz önünde bulundurulmalıdır. Son olarak, araştırma verileri kendi ölçü yöntemi ile sadece gençlerden toplanmıştır. Aile içi ilişkilere dair sorular gencin bakış açısıyla ölçülmüş, ailenin diğer fertlerinden veri toplanmamıştır. Aile içi ilişkiler üzerine yürütülen

çalışmaların iki veya daha fazla aile üyesi ile görüşülerek yapılması ilgili alanyazında önerilmektedir (Aquilino, 1999; Hayden ve ark., 1998; Izquierdo-Sotorrio, Holgado-Tello ve Carrasco, 2016). Bu kapsamda ileride yapılacak çalışmalarda, aile fertlerinin aile içi ilişkiler ve ilişkisel adaletle dair ne derece hemfikir olduğunun incelenmesi aile içinde alkolün kötüye kullanımı üzerine önemli veriler sağlayabilir.

Gençlerde alkol kullanım yaygınlığı ve ilgili etkenler üzerine alanyazında oldukça kapsamlı çalışmalar yer almakla birlikte ülkemizde bu konudaki çalışmalar daha çok ilk ve orta öğretim öğrencilerinde (örn. Ögel, Tamar, Evren ve Çakmak, 2001; Ögel ve ark., 2004) veya üniversiteli gençlerde (örn. Çakmak ve Ayvaşık, 2007; İlhan ve ark., 2008) alkol kullanımının yaygınlığı üzerinedir ve çoğunlukla betimleyici niteliktedir. Bu çalışmada, Bağlamsal Kuram’dan (Boszormenyi-Nagy ve Krasner, 1986) hareketle üniversiteli gençlerin alkol kullanma sıklığı ile ilişkili bireysel ve ailevi koruyucu etkenler ele alınmıştır. Araştırma bulgularının ülkemizde alkol kötüye kullanımını önlemeye yönelik çalışmalara bilimsel bir temel oluşturacağı öngörülmektedir. Üniversite öğrencileri arasında alkol kötüye kullanımı ve bağımlılığını önlemeye yönelik çalışmalarda gençlerin sosyal sorumluluk projelerinde gönüllü çalışmaya özendirilmesi önerilmektedir. Bununla birlikte, gönüllü olarak projelerde yer alan öğrencilere program kapsamında verilen eğitimlere empati ve stresle başa çıkma becerilerini geliştirmeye yönelik modüller eklenebilir. Gençlere yönelik projelerde, gencin sosyal hayatı ile aile ilişkilerinin birlikte güçlendirilmesi hedeflenebilir, bu amaçla önleme programlarına sosyal etkinlikler ile beraber aile eğitimleri dâhil edilebilir.

Sonuç

Bu çalışmada, gençlerin hem bireysel becerileri hem de ailevi özellikleri koruyucu etkenler olarak düşünülmüştür. Ülkemizde yapılan pek çok araştırma, cinsiyet, yaş, sosyo-ekonomik düzey gibi demografik etkenler (örn. TÜBİM, 2012; TÜİK, 2016) veya alkol ve madde kullanımı ile birlikte seyreden diğer riskli davranışlar üzerine (örn. Yalçın, Eşsizoglu, Akkoç, Yaşan ve Gürgeç, 2009) odaklanmaktadır. Bu çalışmada, gençlerin ‘olumlu’ yönleri, başa çıkma becerileri, aile içi ilişkilerde sadakat, vefa ve adalet algıları gibi psikolojik dayanıklılık ile ilişkili etkenler incelenmiştir. Bağımlılık tedavisinde ve önleme programlarında gencin zorlandığı konular (örn. öfke kontrolü) veya ailesinde var olan risk etkenleri (örn. kontrolcü ebeveynlik) üzerinde durulmakta, bu sorunların düzeltilmesine odaklanılmaktadır. Bu çalışmanın bulguları, risk etkenleri azaltmak kadar koruyucu etkenlerin de artırılması yönünde uygulamaların yapılmasının önemini göstermektedir. Gençlerin

bireysel ve ilişkisel kaynaklarını göz önünde bulunduran, bütünlükçü ve pozitif gelişim yönelimli çalışma ve uygulamaların yapılmasının alana anlamlı katkıları olacaktır.

Kaynaklar

- Amerikan Sağlık Bakanlığı Araştırma Enstitüsü (2015). *2014 National survey on drug use and health: Detailed tables*. Center for Behavioral Health Statistics and Quality, Substance Abuse and Mental Health Services Administration, Rockville: MD.
- Amerikan Sağlık Bakanlığı Madde Bağımlılığı Enstitüsü (2003). *Preventing drug use among children and adolescents (In brief)*. Erişim adresi: <https://www.drugabuse.gov/publications/preventing-drug-abuse-among-children-adolescents-in-brief>. Erişim tarihi: 4 Temmuz 2017.
- Aquilino, W. S. (1999). Two views of one relationship: Comparing parents' and young adult children's reports of the quality of intergenerational relations. *Journal of Marriage and Family*, *61*, 858–870.
- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist*, *55*, 469–480.
- Aydoğdu, H. ve Cam, M. O. (2013). Madde kullanım bozukluğu olan ve olmayan ergenlerin bağlanma stilleri, anne baba tutumları ve sosyal destek algıları yönünden karşılaştırılması. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, *4*, 137–144. doi:10.5505/phd.2013.86580
- Boszormenyi-Nagy, I. K. ve Krasner, B. R. (1986). *Between give and take: A clinical guide to contextual therapy*. New York, NY: Routledge.
- Bradshaw, C. P., Schaeffer, C. M., Petras, H. ve Jalongo, N. (2010). Predicting negative life outcomes from early aggressive-disruptive behavior trajectories: Gender differences in maladaptation across life domains. *Journal of Youth and Adolescence*, *39*, 953–966.
- Bulut, I. (1990). *Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) Elkitabı*. Ankara, Özgüzeliş Matbaası.
- Buu, A., DiPiazza, C., Wang, J., Puttler, L. I., Fitzgerald, H. E. ve Zucker, R. A. (2009). Parent, family, and neighborhood effects on the development of child substance use and other psychopathology from preschool to the start of adulthood. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, *70*, 489–498.
- Buzrul, S. (2016). Türkiye'de alkollü içki tüketimi. *Journal of Food and Health Science*, *2*, 112–122.
- Carey, K. B., Scott-Sheldon, L. A., Carey, M. P. ve DeMartini, K. S. (2007). Individual-level interventions to reduce college student drinking: A meta-analytic review. *Addictive Behaviors*, *32*, 2469–2494.
- Çakmak, S. S. ve Ayvaşık, H. B. (2007). Üniversite öğrencilerinde alkol kullanma nedenleri ile kaygı duyarlılığı arasındaki ilişki. *Türk Psikoloji Dergisi*, *22*, 91–107.

- Demirbaş, H. (2015). Substance and alcohol use in young adults in Turkey as indicated by the CAGE questionnaire and drinking frequency. *Archives of Neuropsychiatry*, 52, 29–35. doi: 10.5152/npa.2015.6916
- Demirbaş, H., İlhan, İ. Ö., Yıldırım, F. ve Doğan Y. B. (2016) Düzenli alkol kullanımı olan üniversite öğrencileri arasında madde kullanımı ile ilişkili psikolojik faktörler. *Eğitim ve Bilim*, 41, 101–109.
- Doğan, T. (2006) Üniversite öğrencilerinin iyilik halinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 120–129.
- Dökmen, Ü. (1988). Empatinin yeni bir modele dayanarak ölçülmesi ve psikodrama ile geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 21, 155–190.
- Eckstein, D., Aycock, K. J., Sperber, M. A., McDonald, J., Van Wiesner III, V., Watts, R. E. ve Ginsburg, P. (2010). A review of 200 birth-order studies: Lifestyle characteristics. *Journal of Individual Psychology*, 66, 408–434.
- Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (2015). *Health at a glance 2015*. OECD Publishing, Paris. doi:10.1787/health_glance-2015-en
- Epstein, N. B., Baldwin, L. M. ve Bishop, D. S. (1983). The McMaster family assessment device. *Journal of Marital and Family Therapy*, 9, 171–180.
- Ernst, C. ve Angst, J. (2012). *Birth order: Its influence on personality*. Springer-Verlag: Berlin.
- Ertop N. G., Yılmaz A. ve Erdem Y. (2012) Üniversite öğrencilerinin sağlıklı yaşam biçimleri. *Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*. 14, 1–7.
- Ewing, B. A., Osilla, K. C., Pedersen, E. R., Hunter, S. B., Miles, J. N. ve D'Amico, E. J. (2015). Longitudinal family effects on substance use among an at-risk adolescent sample. *Addictive Behaviors*, 41, 185–191.
- Finlay, A. K., Ram, N., Maggs, J. L. ve Caldwell, L. L. (2012). Leisure activities, the social weekend, and alcohol use: Evidence from a daily study of first-year college students. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 73, 250–259. doi:10.15288/jasad.2012.73.250
- Folkman, S. ve Lazarus, R. S. (1980). An analysis of coping in a middle-aged community sample. *Journal of Health and Social Behavior*, 21, 219–239. doi:10.2307/2136617
- Greenberg, M. T., Domitrovich, C. ve Bumbarger, B. (2001). The prevention of mental disorders in school-aged children: Current state of the field. *Prevention & Treatment*, 4, 1–61.
- Gürdil, G. (2007). *Üniversite öğrencilerinde travma yaşantısı, stresle başa çıkma tarzları ve iç-dış kontrol odağı inancı ile riskli alkol kullanımı arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- Hargrave, T. D., Jennings, G. ve Anderson, W. (1991). The development of a relational ethics scale. *Journal of Marital and Family Therapy*, 17, 145–158.
- Hasin, D. S., Stinson, F. S., Ogburn, E. ve Grant, B. F. (2007). Prevalence, correlates, disability, and comorbidity of DSM-IV alcohol abuse and dependence in the United States. *Archives of General Psychiatry*, 64, 830–842. doi:10.1001/archpsyc.64.7.830
- Hayden, L. C., Schiller, M., Dickstein, S., Seifer, R., Sameroff, S., Miller, I., ... ve Rasmussen, S. (1998). Levels of family assessment: I. Family, marital, and parent-child interaction. *Journal of Family Psychology*, 12, 7–22.
- Iacovou, M. (2008). Family size, birth order, and educational attainment. *Marriage & Family Review*, 42, 35–57. doi:10.1300/j002v42n03_03
- İlhan, A., Sevinç, Ö. S., Niron, D. G., Kılıç, A. ve Yumuşak, A. (2015). Lisans öğrencilerinin psikolojik iyilik hallerinin YGS puanları ve çeşitli değişkenler ile ilişkisi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 469–486. doi: 10.17860/efd.57173
- Izquierdo-Sotorrio, E., Holgado-Tello, F. P. ve Carrasco, M. Á. (2016). Incremental validity and informant effect from a multi-method perspective: Assessing relations between parental acceptance and children's behavioral problems. *Frontiers in Psychology*, 7, 1–11.
- İlhan, İ. Ö., Yıldırım, F., Demirbaş, H. ve Doğan, Y. B. (2008). Alcohol use prevalence and sociodemographic correlates of alcohol use in a university student sample in Turkey. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 52, 575–583.
- Johnston, L. D., O'Malley, P. M., Bachman, J. G. ve Schüleberg, J. E. (2012). *Monitoring the future national results on adolescent drug use: Overview of key findings, 2011*. Ann Arbor: Institute for Social Research, The University of Michigan.
- Kirişçi, L., Tarter, R., Mezzich, A. ve Vanyukov, M. (2007). Developmental trajectory classes in substance use disorder etiology. *Psychology of Addictive Behaviors*, 21, 287–296. doi: 10.1037/0893-164X.21.3.287
- Kumpfer, K. L. ve Bluth, B. (2004). Parent/child transactional processes predictive of resilience or vulnerability to “substance abuse disorders”. *Substance Use & Misuse*, 39, 671–698. doi: 10.1081/JA-120034011
- Kuperminc, G. P., Jurkovic, G. J. ve Casey, S. (2009). Relation of filial responsibility to the personal and social adjustment of Latino adolescents from immigrant families. *Journal of Family Psychology*, 23, 14–22.

- Leonard, K. E. ve Eiden, R. D. (2007). Marital and family processes in the context of alcohol use and alcohol disorders. *Annual Review of Clinical Psychology*, 3, 285–310.
- Martens, M. P., Ferrier, A. G. ve Cimini, M. D. (2007). Do protective behavioral strategies mediate the relationship between drinking motives and alcohol use in college students? *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 68, 106–114.
- McCambridge, J., Mcalaney, J. ve Rowe, R. (2011). Adult consequences of late adolescent alcohol consumption: A systematic review of cohort studies. *PLoS Medicine*, 8, e1000413. doi:10.1371/journal.pmed.1000413
- Merikangas, K. R., He, J. P., Burstein, M., Swanson, S. A., Avenevoli, S., Cui, L. ve Swendsen, J. (2010). Lifetime prevalence of mental disorders in US adolescents: Results from the National Comorbidity Survey Replication–Adolescent Supplement (NCS-A). *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 49, 980–989.
- Meschke, L. L. ve Patterson, J. M. (2003). Resilience as a theoretical basis for substance abuse prevention. *Journal of Primary Prevention*, 23, 483–514. doi: 10.1023/A:1022276511537
- Odacı, H. ve Çıkrıkçı, Ö. (2012). University students' ways of coping with stress, life satisfaction and subjective well-being. *The Online Journal of Counselling and Education*, 1, 117–130.
- Ögel, K., Çorapçioğlu, A., Tamar, M., Tot, Ş., Doğan, O., Uğuz, Ş., ... ve Liman, O. (2004). Dokuz ilde ilk ve ortaöğretim öğrencilerinde tütün, alkol ve madde kullanım yaygınlığı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 15, 112–118.
- Ögel, K., Güneş, R., Koç, C., Görücü, S. ve Başabak, A. (2015). Bağımlılık Profil İndeksi (BAPİ) ölçeğinin kısa formunun geliştirilmesi, geçerlilik ve güvenilirlik araştırması. *Bağımlılık Dergisi*, 16, 175–181.
- Ögel, K., Tamar, D., Evren, C. ve Çakmak, D. (2001). Lise gençleri arasında sigara, alkol ve madde kullanım yaygınlığı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12, 47–52.
- Özmete, E. (2010). Sosyal kapitali yapılandırmak: Sosyal iletişim ağı ve yardımseverlik-Gönüllülük. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21, 83–104.
- Park, C. L. ve Grant, C. (2005). Determinants of positive and negative consequences of alcohol consumption in college students: Alcohol use, gender, and psychological characteristics. *Addictive Behaviors*, 30, 755–765. doi: 10.1016/j.addbeh.2004.08.021
- Sánchez-Queija, I., Oliva, A., Parra, Á. ve Camacho, C. (2016). Longitudinal analysis of the role of family functioning in substance use. *Journal of Child and Family Studies*, 25, 232–240.
- Schmidt, J. A., Shumow, L. ve Kackar, H. Z. (2012). Associations of participation in service activities with academic, behavioral, and civic outcomes of adolescents at varying risk levels. *Journal of Youth and Adolescence*, 41, 932–947.
- Schuckit, M. A. (2009). An overview of genetic influences in alcoholism. *Journal of Substance Abuse Treatment*, 36, 5–14.
- Siyez, D. M. ve Aysan, F. (2007). Ergenlerde görülen problem davranışların psiko-sosyal risk faktörleri ve koruyucu faktörler açısından yordanması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 145–171.
- Stone, A. L., Becker, L. G., Huber, A. M. ve Catalano, R. F. (2012). Review of risk and protective factors of substance use and problem use in emerging adulthood. *Addictive Behaviors*, 37, 747–775. doi:10.1016/j.addbeh.2012.02.014
- Şahin, N. H. ve Durak, A. (1995). Stresle başa çıkma tarzları ölçeği: Üniversite öğrencileri için uyarlanması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 10, 56–73.
- Tangney, J. P., Baumeister, R. F. ve Boone, A. L. (2004). High self-control predicts good adjustment, less pathology, better grades, and interpersonal success. *Journal of Personality*, 72, 271–324. doi: 10.1111/j.0022-3506.2004.00263.x
- Tanrıdağ, Ş. (1992). *Ankara'daki ruh sağlığı hizmetlerinde çalışan personelin empatik eğilim ve empatik beceri düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2016). *Türkiye Sağlık Araştırması: Alkol verileri raporu*. Ankara. Erişim adres: <https://www.saglik.gov.tr/TR,30485/saglik-istatistikleri-yilligi-2016-yayinlanmistir.html> Erişim tarihi: 06.07.2017
- Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (2012). *Türkiye Uyuşturucu Raporu*. İçişleri Bakanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, Ankara. Erişim adres: <http://www.sck.gov.tr/oecd/2012%20Türkiye%20Uyuşturucu%20Raporu.pdf> Erişim tarihi: 06.07.2017
- Ünal, E. (2015). *Üniversite öğrencilerinde alkol kullanımı ile içmeme nedenleri ve ebeveynlerinin alkol kullanımına ilişkin tutum ve davranışları arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul.
- Van Ryzin, M. J., Fosco, G. M. ve Dishion, T. J. (2012). Family and peer predictors of substance use from early adolescence to early adulthood: An 11-year prospective analysis. *Addictive Behaviors*, 37, 1314–1324.

- Verdejo-García, A., Lawrence, A. J. ve Clark, L. (2008). Impulsivity as a vulnerability marker for substance-use disorders: review of findings from high-risk research, problem gamblers and genetic association studies. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 32, 777–810.
- Wechsler, H. ve Nelson, T. F. (2008). What we have learned from the Harvard School of Public Health College Alcohol Study: Focusing attention on college student alcohol consumption and the environmental conditions that promote it. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 69, 481–490.
- Weitzman, E. R. ve Kawachi, I. (2000). Giving means receiving: The protective effect of social capital on binge drinking on college campuses. *American Journal of Public Health*, 90, 1936–1939.
- Yalçın, M., Eşsizozğlu, A. Akkoç, H., Yaşan, A. ve Gürgen, F. (2009) Dicle üniversitesi öğrencilerinde madde kullanımını belirleyen risk faktörleri. *Klinik Psikiyatri*. 12, 125–133.
- Zimmer-Gembeck, M. J. ve Locke, E. M. (2007). The socialization of adolescent coping behaviours: Relationships with families and teachers. *Journal of Adolescence*, 30, 1–16.
- Zolkoski, S. M. ve Bullock, L. M. (2012). Resilience in children and youth: A review. *Children and Youth Services Review*, 34, 2295–2303.

Summary

Protective Factors Associated with Alcohol Use among College Students: A Contextual Perspective

Gizem Erdem

Koç University

Emerging adulthood is a developmental stage indicating a transition from adolescence to adulthood through exploring potential romantic partners and career options, while expanding relationships with one's family of origin (Arnett, 2000). Studies indicate that ambiguity and uncertainty during emerging adulthood may be associated with high levels of distress, mental health problems, and alcohol misuse (Greenberg, Domitrovich, & Bumbarger, 2001; Merikangas et al., 2010). Therefore, there is need for further research to determine the protective factors to prevent alcohol use among emerging adults, and inform future intervention efforts to buffer their stress in that transitional life stage.

Alcohol Misuse in Emerging Adults and Protective Factors

Emerging adults are typically between ages 18 to 25 years which runs through college years. National Institute of Health (NIH, 2015) reports indicate that binge drinking and heavy alcohol use are at alarming rates in the US. Recent estimates indicate that 48.2% of college students (18-22 year old youth) use alcohol regularly and 8.5% of the college students are heavy drinkers (NIH, 2015).

In Turkey, alcohol use is a lot less prevalent than European countries and US. Yet, studies consistently show that college students drink alcohol more frequently and in higher quantity, than the general Turkish adult population. An epidemiological survey conducted among 1.720 college students across five cities (İstanbul, Ankara, İzmir, Mersin, Muğla) indicated that lifetime and past month use of alcohol were 63.3% and 48.5%, respectively (İlhan, Yıldırım, Demirbaş, & Doğan, 2008). These statistics reveal that alcohol is the most prevalent drug of choice among emerging adults with higher prevalence rates than other soft drugs such as cannabis. Therefore, there is need for understanding protective factors to tailor intervention efforts to prevent college student binge drinking or alcohol misuse in Turkey.

Several protective factors have been defined in the literature that alleviate the alcohol use problems or reduce the likelihood of transition to alcohol addiction (Meschke & Patterson, 2003). Common protective factors include family support, cohesion and bonding, functional family relationships, prosocial peers and peer support as well as participation in social activities (NIH, 2003; 2015). In addition, individual's social skills, problem-solving skills, high self-esteem, emotional control and empathy skills were found to be protective factors (Martens, Ferrier, & Cimini, 2007; Wechsler & Nelson, 2008). Studies in Turkey also replicated these findings, underscoring the utility of healthy family relationships, coping skills, empathy and social activities as protective factors for alcohol misuse (Çakmak & Ayvaşık, 2007; Siyez & Aysan, 2007).

Contextual Theory

Drawing on the aforementioned findings, the current study investigated the protective factors of alcohol use from a Contextual Theory perspective. According to Boszormenyi-Nagy and Krasner's (1986) Contextual Theory, individual's sense of self and relationships are shaped via intergenerational relationships, roles and ongoing family interaction patterns. This net of relationships comprise four interwoven themes: *facts* that contain individual's demographic characteristics and biological dispositions (such as age, ethnicity, sex); *individual psychology* which refers to individual's temperament, personality characteristics, and attachment styles; *systemic transactions* involving roles, triangulations, boundaries and relational patterns in the family of origin; and *relational ethics* which represents the balance of give and take (care giving/receiving) and fairness in the family system as transmitted across generations. In healthy families, the caregiver-receiver relationships are fair, boundaries and roles are clear and family members are loyal and trusting to one another. These healthy

relational patterns are transmitted across generations through parenting and manifest themselves as ‘constructive entitlement’. Individuals that have constructive entitlement seek to preserve other’s rights and care for them when necessary while also demanding their emotional and relational needs to be met. According to Contextual Theory, relational and/or psychological problems in the family occur due to intergenerationally transmitted inequalities and injustices. Such dysfunctional relational patterns generate ‘destructive entitlement’ which may foster individual and relational problems, such as conflict in romantic relationships and alcohol/substance abuse or other psychological problems.

Current Study

Utilizing Boszormenyi-Nagy and Krasner’s (1986) Contextual Theory, aim of the current study was to investigate the protective factors associated with the frequency of alcohol use among college students. Four main domains of Contextual Theory (facts, individual psychology, systemic transactions, and relational ethics) were matched to the hypothesized protective factors. Domains included age, sex, academic major (*facts*); volunteering in social responsibility projects, empathy and coping skills (*individual psychology*); birth order in family of origin and perceived family functioning (*systemic interactions*); justice, fairness, loyalty, and entitlement (*relational ethics*). It was hypothesized that college students with positive perceptions of relational ethics in their families (i.e. high fairness) would report higher levels of empathy and coping skills as well as more involvement in voluntary social responsibility projects. In addition, relational ethics, empathy, positive coping skills and volunteering were expected to reduce the frequency of alcohol use, acting as protective factors.

Method

Sample

Participants were 220 college students (55.9% female, 40.9% freshman year, $M_{age} = 20.29$). Data were collected from September 2015 through February 2016 anonymously through advertising in social media outlets and online listservs. To be eligible for the study, participants had to be 18 to 25 years old, be currently enrolled in college, and be fluent in Turkish. Those who were eligible and gave consent were directed to an online survey in Qualtrics. Table 1 presents the characteristics of the study sample.

Measures

The survey included a brief demographics form (gender, age, sex, major, volunteering activities) as well

as scales for alcohol use (Addiction Profile Index-Short Version-BAPI; Ögel, Güneş, Koç, Görücü, & Başabak, 2015), family functioning (McMaster Family Assessment Device; Epstein, Baldwin, & Bishop, 1983; Bulut, 1990), empathy skills (Empathic Traits Measure; Dökmen, 1988), coping skills (The Ways of Coping Questionnaire; Folkman & Lazarus, 1980; Şahin & Durak, 1995), and perceived fairness and loyalty in one’s family of origin (Relational Ethics Scale; Hargrave, Jennings, & Anderson, 1991). The survey took 10 minutes to complete and participants were debriefed after the data collection. Participation was voluntary and data contained no identifying information of the participants such as names, e-mail addresses, and university affiliations. The Institutional Review Board of the Koç University College of Social Sciences and Humanities approved all study procedures.

Results

Preliminary Analysis and Descriptive Results

Frequency of alcohol use was not statistically different by gender ($t(118) = .62, p > .05$), age ($r = .04, p > .05$), grade ($F(3, 190) = 1.83, p > .05$), or college/faculty student is majoring ($F(4, 181) = .57, p > .05$). Hence, socio-demographic characteristics were not included in the multinomial regression analysis.

Table 2 shows the Pearson and Zero-order correlations among dependent and independent variables. Overall, hypothesized protective factors were inversely correlated with frequency of alcohol use. As the perceived justice and equality in relationships in the family of origin ($r = -.18, p < .05$), positive coping skills ($r = -.17, p < .05$) and frequency of involvement in social responsibility projects ($r = -.17, p < .05$) increased, the frequency of alcohol use in the past year decreased. In addition, participants who were the oldest child in their families perceived their families to be more functional ($r = .17, p < .05$) and used alcohol less frequently. Empathy skills were found to be positively associated with family relations, equality and entitlement with coefficients ranging between .23 and .35 in the predicted direction.

Multinomial Logistic Regression Analysis: Protective Factors Associated with Frequency of Alcohol Use

Analyses compared those who have never used alcohol to those who use once a year, 2-3 times a month or at least once a week; regression analysis yielded differences in the protective factors (Table 3). Protective factors that predict regular alcohol use 2-3 times a month were associated with individual abilities and personal characteristics. Young adults with higher empathy skills ($b = -1.25, SE = .64, OR = .28, p < .05$), were more in-

involved in social responsibility projects ($b = -1.45$, $SE = .64$, $OR = .23$, $p < .05$) and were oldest child in their family of origin ($b = -1.56$, $SE = .58$, $OR = 4.75$, $p < .01$) were found to use alcohol less frequently. For example, participants who were the oldest child in the family were 4.75 times less likely to use alcohol 2-3 times a month.

Both individual and familial factors were influential in the most frequent use group. Those who were the oldest child ($b = -1.58$, $SE = .62$, $OR = 4.84$, $p < .05$), have positive coping skills ($b = -.93$, $SE = .43$, $OR = .39$, $p < .05$), perceived high fairness in the family ($b = -.23$, $SE = .11$, $OR = .79$, $p < .05$) had a decreased likelihood of using alcohol for once or more in a week. Moreover, volunteering in social responsibility projects was also a protective factor for alcohol use frequency ($b = -1.56$, $SE = .71$, $OR = .21$, $p < .05$). The model accounted for the 26% of the variance and Chi square test showed that the model had a good fit to the data, $\chi^2(df = 21, N = 220) = 41.97$, $p < .01$.

Discussion

The current study investigated the protective factors associated with alcohol use among college students. One of the important findings of the present study was the role of volunteering activities. College students who participated in social responsibility projects had lower frequencies of alcohol use. Hence, implementing social responsibility projects in university campuses and encouraging students' attendance to such projects seem important in promoting psychological wellbeing as well as preventing alcohol abuse. Empathy skills were also inversely associated with the frequency of alcohol use. Prior research indicated that individuals with more advanced empathy skills have the ability to foresee the consequences of their actions, therefore, engage in impulsive behaviors less frequently (Tangney, Baumeister, & Boone, 2004). Positive coping skills were also found to correlate with lower alcohol use in the last year, informing intervention programs targeting college students to focus on stress management and coping skills.

Consistent with the Contextual Theory, perceived fairness in the family of origin was identified as a protective factor against alcohol use. These findings can be explained further by Zimmer-Gembeck and Locke's (2007) study which suggested positive family relationships buffer against alcohol and substance use because they promote resilience among family members via responsive parenting and fulfillment of individual's needs. Moreover, birth order in the family of origin was associated with the alcohol use frequency. Drinking behaviors were less frequent among participants who identified as the oldest child in their family. Contrary to the expecta-

tions, general family functioning yielded no associations with the frequency of alcohol use.

In sum, these findings partially support the premises of Contextual Theory. Protective factors that represented the concepts of individual psychology (empathy and positive coping skills, involvement in voluntary social responsibility projects), relational ethics (perceived justice in the family) and systemic transactions (birth order, role in the family) were associated with reduced frequency of alcohol use. However, no such associations were found for factors that represented the facts (age, sex, faculty and grade). As the Contextual Theory suggested, individual's role and perceived justice in the family, social and personal abilities and sense of social responsibility indicated well-being and decreased risky behavior.

Limitations

The findings of the current study should be interpreted with caution due to several limitations. The study relied on cross-sectional design and interpretation of the findings cannot indicate causality. Besides, online surveys were distributed anonymously. Therefore, the current sample was not nationally representative of Turkish college students or other emerging adults who were not enrolled in college. Finally, data were collected via self-report and assessment of family relational processes was based on the sole report of emerging adults, and perspectives of other family members were lacking.

Conclusion

This study focused on protective factors such as coping skills, loyalty in family relationships and perception of justice. Findings of this study suggest that treatment and intervention programs targeting college binge drinking should focus on promoting the individual and family level protective factors. Implementing such practices has the potential to enhance positive youth development among emerging adults.